

Tomasz Nawracała¹

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Synodalność w Kościele i dla Kościoła: między rzeczywistością eklezjalną a narzędziem jej reformy

Ogłoszony przez papieża Franciszka nowy synod² stał się okazją do podjęcia refleksji nad istotnymi elementami nowego sposobu funkcjonowania Kościoła jako ludu Bożego. Ten lud, charakteryzujący się nieutralnym i nieomylnym *sensus fidei*, staje się otwartym na to, co mówi do niego i przez niego Duch Chrystusa. Misje obu osób boskich – Chrystusa i Ducha Świętego, pozostają ze sobą wewnątrznie powiązane i podporządkowane. Misja Chrystusa uprzedza misję Ducha Świętego i staje się dla niej fundamentem. Misja Ducha Świętego dopełnia misję Chrystusa i przyczynia się do jej głębszego poznania i wprowadzenia w codzienne życie chrześcijan. Duch nie tworzy nowej ekonomii zbawienia, tylko kontynuuje misję Syna Bożego. Z tej racji niezmiennie orędzie Chrystusa jest integralnie przekazywane przez wszystkie wieki, gdyż tylko wówczas może zachować swe nadprzyrodzone przesłanie. Ewangelia i cała doktryna Kościoła nie jest rezultatem długiego wysiłku ludzi, lecz cieszy się natchnieniem i asystencją Ducha Świętego. Oznacza to konieczność oddzielania zawartości samej doktryny od sposobu jej przekazywania, którego celem i weryfikacją pozostaje święte życie członków całego Kościoła Chrystusowego.

Powszechnie stało się powtarzanie hasła, że Kościół musi stać się wspólnotą synodalną oraz że sama synodalność jest najlepszą drogą Kościoła. Takie postrzeganie Kościoła jest nowością, zwłaszcza, jeśli weźmie się pod uwagę fakt stosun-

---

¹ Tomasz Nawracała – prezbiter archidiecezji poznańskiej, dr hab. prof. UAM, pracownik w Zakładzie Teologii Systematycznej Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu, zainteresowania badawcze z zakresu eschatologii, eklezjologii i sakramentologii, e-mail: ks.tomn@amu.edu.pl, ORCID: 0000-0001-6658-5951.

² Chodzi o synod 2021-2023, który odbywa się pod hasłem: *Dla Kościoła synodalnego: komunია, uczestnictwo, misja*.

kowo krótkiej historii synodów w najnowszej historii Kościoła³. Nawiązując do starożytnych synodów, w których uczestniczyli biskupi reprezentujący określone kościoły lokalne, można i należy w synodzie upatrywać okazję do wymiany doświadczeń i wspólnego poszukiwania dróg rozwiązania pojawiających się trudności. Każdy biskup z ludu brany, dla ludu jest też ustanawiany, tzn. wybierany jest z Kościoła i dla Kościoła. Celowy zapis słowa Kościół uzmysławia to, czego naucza *Lumen gentium*: biskup nie jest tylko głową kościoła lokalnego, lecz także członkiem kolegium biskupów, na którym spoczywa odpowiedzialność za cały Kościół Chrystusowy⁴. Dlatego w ramach kolegium powinien umieć słuchać, oceniać i działać. Do tego nie jest potrzebna droga synodalna, tylko odnowa urzędu biskupa. Biskup, mając pełnię władzy święceń i sukcesję apostołską, powinien nie tylko kierować (lub bardziej dosadnie: rządzić) Kościołem lokalnym, ale także w nim nauczać i przyczyniać się do uświęcania jego członków. Dla spełniania tych zadań konieczne jest bycie wśród powierzonego sobie ludu na wzór Dobrego Pasterza. Ów pasterz czasem idzie na przodzie, czasem pośrodku, a czasem na końcu⁵. Nigdy jednak nie jest bez powierzonej sobie owczarni i nigdy nie staje się jej składową; pasterz zawsze różni się od owiec. Obraz przeniesiony bezkrytycznie na Kościół jest akceptowany lub nawet pożądaný w pierwszej części (pasterz pomiędzy), ale krytykowany lub odrzucony w drugiej (pasterz ponad jako różny). W pierwszym wypadku akcentuje się służebną funkcję kapłaństwa hierarchicznego, a w drugim – uznaje za przeżytek hierarchiczną strukturę Kościoła. Wydaje się, że synodalność jawi się jako konkretyzacja i pastoralna aplikacja zasłuchania pasterzy Kościoła w głos ludu Bożego i z tej racji uznawana jest za wyjątkowe narzędzie do kierowania tymże ludem. Ponadto uznaje się ją

³ Na dość interesujący szczegół zwraca uwagę Jos Moons. W dokumentach Vaticanum II można zauważyć podwójne nazewnictwo wobec zebranych biskupów: czasem mówi się o soborze, a czasem o synodzie. Por. J. Moons, *A Comprehensive Introduction to Synodality: Reconfiguring Ecclesiology and Ecclesial Practice*, „Roczniki Teologiczne” LXIX(2022)2, s. 75-76.

⁴ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008, 18,2 i 23,1-2 (dalej: LG). Pierwszy numer odnosi się do punktu w dokumencie, a drugi do akapitu według polskiego wydania. W starożytności znakiem jedności eklezjalnej między różnymi kościołami patriarchalnymi była praktyka rozsyłania listu z informacją o nowo wybranym patriarsze, do którego dołączano wyznanie wiary. Zob. Międzynarodowa Komisja mieszana do dialogu teologicznego między Kościołem katolickim a Kościołem prawosławnym, *Synodalność i prymat w pierwszym tysiącleciu. Ku wspólnemu zrozumieniu synodalności i prymatu w służbie jedności Kościoła*, 17, <http://www.christianunity.va/content/unitacristiani/en/dialoghi/sezione-orientale/chiese-ortodosse-di-tradizione-bizantina/commissione-mista-internazionale-per-il-dialogo-teologico-tra-la/documenti-di-dialogo/testo-in-inglese1.html> [dostęp 13.05.2022].

⁵ Por. Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania z kapłanami, osobami życia konsekrowanego, seminarzystami i stałymi diakonami*, (1.10.2017), https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2017/october/documents/papafrancesco_20171001_visitapastorale-bologna-clero.html [dostęp 14.05.2022].

jako narzędzie służące wprowadzaniu zmian w Kościele, akcentując zmienność i dostosowanie do aktualnych czasów i wykluczając wszelką stałość. Synodalność staje się ostatecznie synonimem reformy – i to permanentnej – Kościoła, w której można lub trzeba odejść od zachowywania obecnego stanu rzeczy⁶.

W tym kontekście niniejszy artykuł pragnie przedstawić pewne doprecyzowanie zarówno jeśli chodzi o umiejscowienie synodalności w rzeczywistości eklezjalnej, jak i oczekiwanie ewentualnych zmian wynikających z jej zastosowania. W pierwszej części podjęta zostanie analiza związku Ducha Świętego i Kościoła, a w drugiej – implikacje, jakie wynikają z niego dla samego pojęcia synodalności.

Duch, który ożywia

Fundamentalnym tekstem mówiącym o naturze Kościoła i będącym ostatecznym wyznacznikiem wszelkiej refleksji na jej temat pozostaje *Lumen gentium*. Konstytucja Vaticanum II przedstawia Kościół w trzech wielkich obrazach mających swoje źródło w Piśmie Świętym. Chodzi o temat Kościoła jako ciała mistycznego Chrystusa, świątyni Ducha Świętego oraz ludu Bożego. Jeśli jednak ostatni z tematów otrzymał swoje osobne opracowanie w drugim rozdziale konstytucji, dwa pierwsze zawarte są w rozdziale pierwszym i tu jakby wymieszane. Ojcowie soborowi dość łatwo przechodzą między nimi, co sugeruje, że są one ze sobą wyjątkowo ściśle powiązane i stanowią dla siebie doskonałe dopełnienie. Jednakże wciąż można i trzeba traktować je oddzielnie, jako elementy różne, choć stale zjednoczone. Analogię takiego zjednoczenia tradycyjnie od czasów św. Augustyna upatrywano w człowieku, bytowi ontologicznie złożonemu z dwóch różnych elementów, czyli z duszy i ciała. Sobór stwierdza zatem:

Abyśmy zaś nieustannie się w Nim [w Chrystusie] odnawiali, udzielił nam ze swego Ducha, który istniejąc jako jeden i ten sam w Głowie i w członkach, tak całe ciało ożywia, jednoczy i porusza, że Jego działanie święci Ojcowie mogli porównać z funkcją jaką spełnia w ludzkim ciele zasada życia, czyli dusza (LG 7,7).

W tym zdaniu analogia działania Ducha do funkcji duszy w ludzkim ciele ma wartość drugorzędą. Sobór nie dogmatyzuje w żaden sposób antropologiczne-

---

⁶ Franciszek, *Episcopalis communio*, 2, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html [dostęp 10.05.2022]. Zwolennicy takiego stanu rzeczy zapominają, że papieskie wskazanie wcale nie akcentuje konieczności odrzucenia tego, co jest w Kościele, tylko ewangelizowanie całego świata. Nie chodzi zatem o reformę dla reformy, lecz o poszukiwanie takich form i środków, dzięki którym Chrystusowa Ewangelia dotrze do współczesnych ludzi.

go dualizmu, tylko wskazuje na istnienie w człowieku jakiegoś *principium* życia, które nie ma charakteru materialnego. Ciało nie żyje samo z siebie, tylko otrzymuje to życie od duszy. Szybkie przeniesienie obrazu na Kościół byłoby już błędem i mogłoby prowadzić do pentakostalizacyjnego postrzegania Kościoła jako wspólnoty Ducha. Tymczasem w zamyśle soborowym tekst odnosi się do mistycznego ciała Chrystusa i to wewnątrz tego tematu należy rozpatrywać działania Ducha Świętego.

Cytowane zdanie jako punkt wyjścia ma jedność w Chrystusie. Działania Kościoła mają na celu trwanie w Chrystusie, który jest Głową ciała eklezjalnego (por. LG 7,4). We wszystkim ma On pierwszeństwo jako Pan i „przebóstwiciel”, bowiem do Niego ma się upodobnić każdy wierzący i cały Kościół (por. LG 7,5 oraz LG 3; 48,2 i 50,2). To zjednoczenie z Chrystusem dokonuje się przez udział w misteriach Jego życia, które są gwarancją przyszłej chwały. Co więcej, ten udział nie jest wyłącznym skutkiem wyboru człowieka, lecz uprzedzony jest łaską ze strony Chrystusa. To On pozwala człowiekowi w nich uczestniczyć, a czyni to przez sakramenty (por. LG 7,2). Są one skutecznymi znakami łaski, tzn. życia samego Chrystusa, które w sposób tajemniczy i rzeczywisty z Nim jednoczą. Ostatecznie trwanie w Chrystusie i jedność z Nim jest darem, tak jak całe dzieło zbawienia i odnowienia (por. LG 7,1). Jest to dar widzialny, odnoszący się najpierw do tajemnicy wcielenia. Syn Boży stał się człowiekiem i w ten sposób sam stał się widzialnym początkiem Kościoła⁷. To jest zawsze i tylko Kościół Chrystusa, a nie Kościół Ducha Świętego! Podkreśla to wyraźnie *Lumen gentium*, wskazując, że Chrystus udziela Kościołowi ze swego Ducha. Kościół istnieje już w momencie otrzymania Ducha, choć to istnienie jest ukryte i ograniczone do świadków Jego życia, męki, śmierci i zmartwychwstania. Ci, którzy „chodzili za Jezusem”, otrzymują od Niego po zmartwychwstaniu jednego Ducha, identycznego w Głowie i członkach. W ten sposób ów dar jest gwarancją jedności nie tylko ciała eklezjalnego z jego Głową, lecz także gwarancją jedności między poszczególnymi członkami ciała. Duch nie tworzy jedności, tylko ją utrzymuje, bowiem sam Kościół z woli Chrystusa stanowi już jedność. Wprawdzie narażona jest ona na rozmaite słabości, lecz nie przestaje trwać w Kościele odnawianym przez Ducha. Jego działania, działania Ducha Świętego, nie mają na celu tworzenia nowej wspólnoty, w której znikną wszelkie podziały i różnice, tylko prowadzenie wszystkich do jedności całego ciała mistycznego, którego pełnia trwa w Kościele rzymskokatolickim. Stąd, jak zauważa sobór, Duch nieustannie odnawia Kościół, wskazując na źródło jego istnienia, czyli na Chrystusa (por. LG 4; 9,3; 12,2).

---

⁷ Inauguracja Kościoła dokonała się w osobie Chrystusa, Głowy ciała mistycznego. Ów początek sobór wyjaśnia przez odwołanie do tematu królestwa Bożego. Por. LG 5.

Podtrzymywanie jedności z Chrystusem i w Chrystusie to zadanie Ducha, które uzupełniane jest przez ożywianie i poruszanie. Ożywianie (*vivificare*) w kontekście ukazanego wyżej związku odnośnie formowania się ciała mistycznego nie oznacza nadawania mu życia. To życie pochodzi od Chrystusa. Jeśli Duch ożywia, to znaczy, że Jego działanie przedłuża działanie Chrystusa. Zatem Duch rozwija życie już istniejące i prowadzi je w kierunku większej ekspansywności. W tym działaniu ukryta jest wewnętrzna doskonałość, bowiem każdy przejaw tej ekspansywności jest sam w sobie doskonały. Byt, który posiada życie, jest zawsze doskonały w stosunku do bytu nieożywionego. Życie znaczy więcej niż śmierć niezależnie od tego, jaka jest jakość samego życia. Więcej nawet, fakt posiadania życia jest doskonałością, której nie można wydoskonalać. Życie jest albo go nie ma. Nie można być na wpół żywym lub na wpół umarłym. Można jednak uznać, że pod pewnymi aspektami to życie wyraża się lepiej, a pod innymi gorzej. Niemniej, te aspekty nie mogą być istotne dla życia jako takiego, tzn. nie mogą decydować o jego istnieniu lub nie. Mogą tylko wpływać na jakość tego życia, na sposób jego ujawniania się wobec otoczenia. Przenosząc to na płaszczyznę Kościoła, należy najpierw stwierdzić, że jest on wspólnotą żywą dzięki zjednoczeniu z Chrystusem. Na mocy tego zjednoczenia wlewane jest w Kościół życie Chrystusa, którego znakiem jest Jego Duch, *unus et idem*. Z tej racji Duch nie tyle daje życie, co je doskonalą w jego rozmaitych przejawach, np. w charyzmatkach (por. LG 7,3). Ożywcze działanie Ducha oznacza także, że w każdym momencie istnienia Kościoła ukazuje się on jako wspólnota doskonała. Mając życie od Chrystusa, trwa Kościół aż do skończenia świata, choć ulega różnym przemianom. Zmiany dokonujące się w Kościele mogą pochodzić od Ducha, który prowadzi w kierunku lepszego ujawniania się mocy Ewangelii. Zatem Duch ożywia Kościół, prowadząc go od doskonałości ku doskonałości aż do chwili finalnego spełnienia. Kościół, mimo różnych kryzysów, nie przestanie żyć, ale i nie przestanie poddawać się działaniu Ducha. On nie tylko bowiem ożywia, ale i prowadzi. Poszukiwanie nowych dróg na wyrażenie swej istoty jest dla Kościoła oznaką jego żywotności, która utrzymuje Kościół jako wspólnotę zbawienia, wspólnotę świętych, wspólnotę zjednoczoną miłością Ojca do Syna, tzn. wspólnotę ich Ducha (por. LG 4,2). Oznacza to, że pełnia wyrażenia życia jest wciąż przed Kościołem w jego eschatologicznym spełnieniu. Jednocześnie ta pełnia, jako zadatek i przedsmak, już trwa w Kościele i w nim wzrasta pod wpływem Ducha. Sobór, odnosząc się do tego procesu, stwierdza:

Po to wreszcie posłał Bóg Ducha Syna swego, Pana i Ożywiciela, który dla całego Kościoła i dla poszczególnych, i wszystkich razem wierzących jest zasadą zespolenia i jedności w nauce Apostołów oraz w komunii, łamaniu chleba i modlitwach (LG 13,1).

Duch utrzymuje Kościół w jedności przez podtrzymywanie w nim jego istotnych elementów: przepowiadania Ewangelii, sakramentów oraz posługi ministe-

rialnej wyświęconych szafarzy. Posiadając te elementy, Kościół był, jest i będzie Kościołem Chrystusa, tzn. był, jest i będzie „znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego” (LG 1). Oznacza to, że Kościół był, jest i będzie rzeczywistością zbawienia. Wszelkie dyskusje w tym względzie sprowadzają się ostatecznie do dwóch stwierdzeń o całkowicie różnym znaczeniu. Z jednej strony sugeruje się, że Kościół na skutek swego historycznego rozwoju i pojawiających się w nim sporów doktrynalnych (a w konsekwencji także i schizm) utracił pierwotne dary Chrystusa i przestał być wspólnotą zbawienia. Każdy kościół i każda wspólnota chrześcijańska, jeśli zachowały dary Chrystusa, mają je tylko w sposób niepełny i nikt nie posiada pełni darów. Zatem dary rozczłonkowane są w wielu kościołach i wspólnotach i z tej racji także przyczyniają się do wzajemnego poszanowania siebie nawzajem. Jeśli jedna wspólnota ma świadomość swoich darów oraz zna dary istniejące w innej wspólnocie, to powinna się do niej odnosić z szacunkiem należnym jedynej Głowie Kościoła – Jezusowi Chrystusowi. Idąc dalej tym tokiem myślenia, każdy kościół i każda wspólnota będzie podkreślać wyjątkowość własnego nieutraconego daru i będzie starała się go przekazać innym, aby przez taką wspólnotową wymianę konstruować wspólnotę według zamiaru jej założyciela. Ostatecznie Kościół jako całość będzie mocniej podkreślał wartość środków widzialnych, a także widział swoje spełnienie w tworzeniu wspólnoty większościowej, tzn. Kościół będzie bardziej Kościołem, im więcej grup eklezyjalnych będzie do niego przystępować. Oznacza to ni mniej, ni więcej tylko czysto federacyjne rozumienie Kościoła, które opiera się o koncyliaryzm. Z drugiej strony, uznając realność rzeczywistości zbawienia, zakłada się jej nieprzystający charakter do obecnej fazy historii: rzeczywistość zbawienia jest dopiero przed ludzkością, która do niej zmierza. W takim postrzeganiu Kościoła wydaje się on być wyłącznie wspólnotą ludzką, tzn. grupą społeczną z własnymi znakami wyróżniającymi i niczym nieróżniącą się od innych tego typu społeczności. Pomniejsza się w Kościele jego odniesienie do Boga (wymiar wertykalny), a zachowuje i uwypukla się relacje międzyludzkie (wymiar horyzontalny). Jeśli w pierwszym wypadku utracono pełnię daru zbawienia, to w drugim w ogóle go nie otrzymano. Ewentualne znaki – sakramenty – nie niosą żadnych wymagań i zobowiązań, gdyż zbawienie jako dar od Boga zależy tylko od Niego. W tym wypadku, umiejętnie posługując się relatywizmem i wybiórczością w interpretacji Pisma Świętego, dochodzi się do wniosku: Bóg wszystkich zbawi, bo taka jest Jego wola i żaden człowiek, grupa lub instytucja nie mogą Mu w tym przeszkodzić stawianymi wymaganiami formalnymi. Wszystko w Kościele jest dla każdego i wszystkich razem, bo nie można nikogo osądzać, odtrącać, oceniać, wykluczać lub komuś czegoś zabraniać. Kościół dla wszystkich i wszyscy dla Kościoła, choć nie jest to konieczne; wystarczy bowiem być dobrym. To nic innego jak ukryty pelagianizm, przed którym wyraźnie broni się nauczanie Vaticanum II:

Najwyższy i Przedwieczny Kapłan, Jezus Chrystus, pragnąc, aby Jego świadectwo i Jego posługa trwały nieprzerwanie także za pośrednictwem ludzi świeckich, ożywia ich swoim Duchem i nieustannie zachęca do każdego dobrego i doskonałego dzieła (*eos suo Spiritu vivificat indesinenterque impellit ad omne opus bonum et perfectum*; LG 34,1).

Łacińskie *impello* to nie tylko „zachęta”, lecz także „popychanie”, „dalsze postępowanie”, „przynaglanie”, zaś przysłówek *indesinenter* oznacza obok „nieustannie”, także „w sposób stały”, „bez przerwy”. Sens tekstu konstytucji wyraźnie podkreśla, że człowiek poddany jest Duchowi Chrystusa, aby żyjąc w Nim, był pchany w sposób ciągły do czynienia dzieł dobrych i doskonałych. Tylko w Chrystusie można dokonywać dzieł dobrych, co jest konsekwencją uznania prawdziwego w Nim już odrodzenia⁸. Przez chrzest człowiek zostaje wszczepiony w Chrystusa i staje się świętym i z tej racji może czynić dobro⁹. Dobro czynu i grzeszność człowieka są sprzeczne nie dlatego, że dobro nie może wynikać ze zła, bo może, lecz dlatego, że owo dobro nie jest Chrystusowe, a więc nie ma znaczenia nadprzyrodzonego. Grzesznik czyni dobro, które ma wartość doczesną. I jeśli Kościół jest tylko dla grzeszników, to staje się wspólnotą dobrych działań bez wymiaru zbawczego.

Raz jeszcze należy wyraźnie podkreślić: Kościół już jest rzeczywistością zbawienia, która tworzona jest przez Chrystusa, a dopełniana przez Ducha Świętego. Jakie więc znaczenie ma synodalność dla Kościoła? Czy Kościół w stanie synodalnym jest tylko nośnym stwierdzeniem, czy też jest faktycznym „konstytutywnym wymiarem”¹⁰ jego istoty?

Unum instrumentum

Zanim podejmie się odpowiedzi na postawione pytania, konieczne jest przedstawienie samej synodalności w nauczaniu papieża Franciszka. Według papieża droga synodalności jest tym, czego Bóg oczekuje od Kościoła trzeciego tysiąclecia¹¹. Kościół ma stawać się coraz bardziej synodalny, czyli zdolny do wspólnego

---

⁸ Por. Sobór Trydencki, *Dekret o usprawiedliwieniu*, w: *Dokumenty soborów powszechnych*, red. A. Baron, H. Pietras, t. IV, Kraków 2005, s. 291-293.

⁹ Por. Tamże, s. 309-311. To jest wątek rozwijany w VII i częściowo w VIII rozdziale *Lumen gentium*.

¹⁰ Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia synodu*, (17.10.2015), OsRompl 11(377)2015, s. 6.

¹¹ Tamże, s. 5. Por. Franciszek, *Przemówienie do członków Międzynarodowej Komisji Teologicznej*, (29.11.2019), OsRompl 1(419)2020, s. 24.

podążania w harmonii różnorodności, w którą każdy może coś wnieść i w której każdy może aktywnie uczestniczyć¹².

Fundamentem synodalności jest wspólne podążanie jedną drogą¹³. Ten wymiar wspólnotowy synodalności jest szczególnie podkreślany przez papieża, aby – jak się wydaje – ukazać zakres całego procesu. Synodalność nie dotyczy części Kościoła, tylko całego Kościoła. Oznacza to, że wszystkie wspólnoty eklezjalne, stanowiące jeden powszechny Kościół katolicki, powinny wejść na drogę synodalności. Wspólne podążanie jest oznaką żywotności Kościoła, który ma wsłuchiwać się w głos Boga i w głos świata¹⁴, oraz miarą i wyznacznikiem jedności. Cały Kościół jest synodalny. Tak pojmowana synodalność jest nawiązaniem do znaczenia soboru powszechnego¹⁵. Sobór w Kościele i dla Kościoła jest oznaką jedności, która od strony wewnętrznej wskazuje na Ducha Świętego – duszę Kościoła, oraz od strony zewnętrznej gwarantowana jest przez wiarę, sakramenty i sukcesję apostołską. Jeśli synod jest obrazem soboru, to całkowicie wyklucza jakąkolwiek separację lub podział. Co więcej, jeśli takie procesy zaszłyby na skutek synodu, to byłyby oznaką zwycięstwa tego, co ludzkie nad tym, co boskie. Synod musi służyć umacnianiu jedności eklezjalnej, a nie jej podważaniu. Papież Franciszek wyraźnie podkreśla, że wyrażenie „iść razem” jest równoznaczne z „iść nieomylnie w wierze”¹⁶. W synodalności nie chodzi wcale o zmianę doktryny Kościoła! Nie chodzi absolutnie o zmiany, które u podstaw

---

¹² Por.: Franciszek, *Orędzie na 59 Światowy Dzień Modlitw o Powołania 2022*, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/vocations/documents/20220508-messaggio-59-gm-vocazioni.html> [dostęp 11.05.2022]; Franciszek, *Przemówienie do zwierzchnika, metropolitów i członków Stałego Synodu Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego*, (5.07.2019), OsRompl 9(415)2019, s. 21.

¹³ Por.: Franciszek, *Homilia wygłoszona podczas mszy św. beatyfikacyjnej*, (19.10.2014), OsRompl 11(366)2014, s. 23; Franciszek, *Przemówienie na zakończenie XIV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, (24.10.2015), OsRompl 11(377)2015, s. 13; Franciszek, *Konferencja na pokładzie samolotu*, (6.10.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2021/december/documents/20211206-grecia-volodiritorno.html> [dostęp 10.05.2022]; Franciszek, *Homilia na rozpoczęcie synodu*, (10.10.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/homilies/2021/documents/20211010-omelia-sinodo-vescovi.html> [dostęp 10.05.2022]; Franciszek, *Przemówienie do zwierzchnika, metropolitów i członków Stałego Synodu Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego*, dz. cyt., s. 20; Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej*, (18.09.2021), OsRompl 11(437)2021, s. 5; Franciszek, *Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej*, (27.01.2022), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2022/january/documents/20220127-rotaromana.html> [dostęp 11.05.2022]. Na temat etymologii słowa synod zob. T. Nawracała, *Synodalność Kościoła w świetle nauczania papieża Franciszka: wyzwanie czy zagrożenie?*, „Teologia Dogmatyczna. Kultura spotkania w ujęciu papieża Franciszka” 15/2000, s. 79-84.

¹⁴ Por. Franciszek, *Orędzie na 59 Światowy Dzień Modlitw o Powołania 2022*, dz. cyt.

¹⁵ Por. Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia synodu*, dz. cyt., s. 5.

¹⁶ Por. Tamże.

mają opinię publiczną lub których skutkiem byłaby zmiana wiary Kościoła!¹⁷. Takie pojmowanie synodalności jest fałszywym przekonaniem, że wiara Kościoła wynika z decyzji ludzi. Tymczasem wiara Kościoła wynika z objawienia, które samo w sobie jest nieomyłne i definitywne.

Po co więc synodalność? Odpowiedź na to pytanie Franciszek ujmuje w kilka pojęć, a one same łączą się w większą całość. Synodalność oznacza słuchanie, cierpliwe i pokorne słuchanie innych i siebie nawzajem¹⁸. Taka postawa jest dowodem nie tylko na otwartość podmiotów, lecz przede wszystkim inspiruje dialog, w którym nie zakłada się niczego z góry. Wzajemne słuchanie jest przejawem dojrzałości stron, które pozwalają się prowadzić Duchowi Świętemu. Jeśli On działa nieustannie w Kościele, to konieczne jest zasłuchanie się w Jego głos¹⁹. To jest głos osoby boskiej, to jest głos Boga. Ostatecznie zatem przemawiający i inspirujący Duch nie może wskazywać na coś, co jest sprzeczne z objawieniem biblijnym. Gdyby tak było, to samo objawienie stałoby się relatywne, a jego interpretacja przez Urząd Nauczycielski Kościoła mogłaby się okazać nawet błędna (np. wskutek uwarunkowań historycznych). Raz jeszcze należy podkreślić, że taki pogląd jest fałszywy i narzuca błędny obraz całej historii zbawienia. W tej historii inicjatywa objawienia stoi po stronie Boga, który przychodzi do człowieka, aby mu się dać poznać. To zaś poznanie, choć wyrażone przy pomocy ludzkich pojęć, jest przyjęte i zrozumiałe przez człowieka. Odtąd jego rozumienie może być pogłębiane, ale nie zmieniane lub przeinaczane. Prawda trwa niezmiennie przez wieki, a znakiem tej prawdy pozostaje słowo Boże²⁰.

W proces synodalny papież wprowadza przynajmniej kilka triad pojęć: spotkać – słuchać – rozeznąć²¹, słuchanie – uczestniczenie – dzielenie się²², słuchanie – współodpowiedzialność – zaangażowanie świeckich²³, komunია – uczestnictwo – misja²⁴, pokora – bezinteresowność – błogosławieństwo²⁵, od-

¹⁷ Tamże, s. 6.

¹⁸ Por. Tamże, s. 5; Franciszek, *Przemówienie na zakończenie obrad synodu*, (18.10.2014), OsRompl 11(366)2014, s. 19.

¹⁹ Por.: Franciszek, *Przemówienie do członków rady narodowej włoskiej akcji katolickiej*, (30.04.2021), tł. własne, https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2021/april/documents/papa-francesco_20210430_azione-cattolica.html [dostęp 12.05.2022]; Franciszek, *Przemówienie na początek synodu*, (9.10.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/october/documents/20211009-apertura-camminosinodale.html> [dostęp 13.05.2022].

²⁰ Por. Franciszek, *Homilia na rozpoczęcie synodu*, dz. cyt.

²¹ Por. Tamże.

²² Por. Franciszek, *Orędzie na 59 Światowy Dzień Modlitw o Powołania 2022*, dz. cyt.

²³ Por. Franciszek, *Przemówienie do zwierzchnika, metropolitów i członków Stałego Synodu Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego*, dz. cyt., s. 20.

²⁴ Por. Franciszek, *Przemówienie na początek synodu*, dz. cyt.

²⁵ Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania we Florencji z uczestnikami Kongresu Kościoła we Włoszech*, (10.11.2015), OsRompl 12(378)2015, s. 34-35.

waga apostołska – ewangeliczna pokora – ufna modlitwa²⁶. Te triady zakładają bezpośrednie spotkanie i doświadczenie bliskości, zakładają stworzenie ufnej i przyjaznej atmosfery. W takich okolicznościach można zdobyć się na odwagę wypowiedzenia wielu spraw, ale również na przyjęcie zdania odmiennego²⁷. Wydaje się, że papieskie wskazania wynikają – choć bez bezpośrednich odwołań – z samej Ewangelii i postępowania Chrystusa. On czynił się bliskim każdemu człowiekowi, nawet temu odepchniętemu przez ówczesne społeczeństwo, na przykład na skutek choroby. Pochylenie się Chrystusa nad ludzką słabością i grzechem było przejawem dostrzeżenia ludzkiego cierpienia i potrzebą zaradzenia mu. To jest postawa miłosierdzia, postawa wynikająca z miłości przebaczącej i uzdrawiającej skierowanej nie do zdrowych, lecz do chorych (por. Łk 5,31). I choć w tej postawie ujawnia się darmowość daru, to nie jest ona bezwarunkowa. Ci, co przychodzili do Chrystusa, szukając przebaczenia lub uzdrowienia, to ludzie, którzy w Niego uwierzyli. Ponadto sam Chrystus wzywał swoich słuchaczy do wiary. W kontekście synodalności należy stwierdzić, że synod dotyczy Kościoła, czyli wspólnoty ludzi wierzących²⁸. Nie chodzi jednak o jakichś świętych, tylko o konkretnych ludzi, których wiara być może przechodzi różne perturbacje, ale mimo wszystko trwa. Uznanie, że synodalność jest wsłuchiowaniem się w głos ludzi niewierzących lub w ogóle w głos świata, okazuje się całkowicie bezzasadne²⁹.

Dowodzi tego powtarzana przez papieża przestroga skierowana wobec ludzi zaangażowanych w proces synodalny. Nie chodzi o to, aby potraktować synod jako forum eklezjalne na wzór parlamentu politycznego³⁰. Owszem, każdy ma prawo wypowiedzieć swoją opinię w konkretnej sprawie, ale nie może

---

²⁶ Por. Franciszek, *Słowo na rozpoczęcie synodu*, (5.10.2015), https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151005_padri-sinodali.html [dostęp 10.05.2022].

²⁷ Por. Franciszek, *Przemówienie na rozpoczęcie obrad synodu*, (6.10.2014), OsRompl 11(366)2014, s. 5.

²⁸ Por. Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej*, (23.12.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/december/documents/20211223-curiaromana.html> [dostęp 12.05.2022]. Tylko taka wspólnota charakteryzuje się nieomylnym zmysłem wiary, który zabezpiecza ją przed popadnięciem w błąd w wierze. Por. Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej*, dz. cyt., s. 5.

²⁹ Por. Franciszek, *Przemówienie do zwierzchnika, metropolitów i członków Stałego Synodu Ukraińskiego Kościoła Grekokatolickiego*, dz. cyt., s. 19.

³⁰ O synodzie, który nie jest parlamentem. Zob.: Franciszek, *Przemówienie papieża na zakończenie ostatniej kongregacji generalnej synodu*, (27.10.2018), OsRompl 11(407)2018, s. 4; Franciszek, *Audycja generalna*, (23.10.2019), OsRompl 11(417)2019, s. 30; Franciszek, *Przemówienie do odpowiedzialnych za akcję katolicką we Francji*, (13.01.2022), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2022/january/documents/20220113-azionecattolica-francia.html> [dostęp 10.05.2022].

to oznaczać dyskusji nad wszystkim. Co więcej, Franciszek podkreśla, że synod nie jest miejscem podejmowania decyzji większością głosów, lecz podporządkowaniem się Duchowi Świętemu³¹. Pokusą jest przekonanie, że Chrystus uwielbiony pozostawił jakąś pustkę, którą Kościół w taki lub inny sposób musi wypełnić. Takiej pustki nie ma, bowiem obecność zmartwychwstałego Chrystusa kontynuuje w obecnej fazie dziejów zbawienia Duch Święty. To On jest inspiratorem działań Kościoła i różnych form przejawów jego życia, w tym także synodalności:

Istnieje niebezpieczeństwo: wierzyć dzisiaj, że podążanie ścieżką synodalną lub posiadanie postawy synodalnej oznacza przeprowadzenie sondażu, co myśli ten lub tamten..., a potem spotkanie, dojście do porozumienia... Nie, synod nie jest parlamentem! Trzeba wypowiedzieć określone sprawy, dyskutować, jak to się zwykle robi, ale to nie jest parlament. Synod nie polega na dochodzeniu do porozumienia, jak w polityce: ja ci dam to, ty mi dasz tamto. Nie. Synod nie oznacza przeprowadzenia sondaży socjologicznych, jak sądzą niektórzy: „Poprośmy grupę świeckich o przeprowadzenie ankiety, czy powinniśmy zmienić to czy tamto...”. Na pewno powinniście wiedzieć, co myślą wasi świeccy, ale to nie jest ankieta, to jest coś innego. Jeśli nie ma Ducha Świętego, nie ma synodu. Jeśli Duch Święty nie jest obecny, nie ma synodalności. Co więcej, jeśli nie ma Kościoła, to i tożsamości Kościoła. A jaka jest tożsamość Kościoła? Św. Paweł VI powiedział to jasno: powołaniem Kościoła jest ewangelizować, a raczej: jego tożsamością jest ewangelizować. Wejdźcie w wasz synod z tym duchem, z Duchem Świętym. Módl się do Ducha. Spierajcie się, ile chcecie... Pomyślcie o Efezie, jak się spierali! Ale byli silni... I w końcu to Duch skłonił ich do powiedzenia: „Maryjo, Bogarodzico”. To jest właśnie ścieżka. To Duch. Ponieważ nie chcemy stać się Kościołem kongregacjonalistycznym, ale Kościołem synodalnym³².

Według papieża działanie Ducha Świętego polega na scalaniu pomimo różnorodności. Dochodzenie do jedności może okazać się zadaniem trudnym, ale tylko w uzyskanej jedności odbija się dynamiczne działanie Ducha. On wskazuje różnice, On pozwala poszukiwać prawdy, On wreszcie inspiruje wyrażenie tej prawdy w ludzkich formułach. W ten sposób kształtująca się przez wieki doktryna kościelna nie jest postrzegana jako zbiór prawd uzgodnionych wyłącznie przez ludzi, lecz jako zbiór uformowany pod wpływem Ducha Świętego. Z tej

---

³¹ Por.: J. Moons, dz. cyt., s. 78-80; Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, 46, <https://archibial.pl/synod/12-miedzynarodowa-komisja-teologiczna-synodalnosc-w-zyciu-i-misji-kosciola/> [dostęp 12.05.2022].

³² Franciszek, *Słowa do biskupów Synodu Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego*, (2.09.2019), tł. własne, https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2019/september/documents/papa-francesco_20190902_chiesa-ucraina.html [dostęp 11.05.2022]. Por. Franciszek, *Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej*, dz. cyt.

racji nie można podważać prawd, które stanowią o tożsamości kościelnego nauczania w dziedzinie wiary i moralności. Jedność w obu tych wymiarach jest instrumentem, przez który ujawnia się i umacnia jedność całego Kościoła. On nie jest zbiorem niezależnych i autonomicznych wspólnot, a więc wspólnot samodecydujących o sobie. Kościół Chrystusowy jest komunią o wymiarze sakramentalnym: jednoczy ludzi z Bogiem i ludzi między sobą. Taka komunია jest jednocześnie widzialna i niewidzialna, oparta o dar łaski oraz o przepowiadanie wiary, sakramenty i posługę ministerialną. Podstawę i centrum takiej komunii stanowi Eucharystia, która jako element *sancta* (rzeczy święte) sprawowana jest we wspólnocie *sancti* (uświęconych ludzi). W swej istocie *sancta* uprzedza *sancti*, ponieważ jest darem od Boga i pozwala analogicznie patrzeć na jedność Kościoła jako na dar otrzymany od Boga. Kościół powszechny uprzedza kościoły lokalne, a ich wzajemny stosunek wyraża się poprzez wzajemne przenikanie się: Kościół powszechny jest w i z kościołów lokalnych; kościoły lokalne są z i w Kościele powszechnym³³. Oznacza to, że te same elementy eklezjotwórcze trwają jako identyczne we wszystkich wspólnotach eklezjalnych, które tworzą tylko jeden Kościół Chrystusowy. Model kongregacjonalizmu, podobnie jak model federalcyjny, okazuje się sprzeczny z naturą Kościoła.

Rozpatrywanie natury Kościoła w kontekście synodalności prowadzi do uznania jej jako stylu życia:

Kościół dialogu jest Kościołem synodalnym, który wspólnie słucha Ducha i tego głosu Boga, który dociera do nas poprzez wołanie ubogich i ziemi. W rzeczywistości droga synodalna jest nie tyle planem, który należy zaprogramować i przeprowadzić, ale przede wszystkim stylem, który należy wcielić. I musimy być precyzyjni, kiedy mówimy o synodalności, o drodze synodalnej, o doświadczeniu synodalnym. To nie jest parlament, synodalność nie oznacza tworzenia parlamentu. Synodalność nie jest prostym omówieniem problemów, różnych rzeczy, które istnieją w społeczeństwie. To jest poza. Synodalność nie polega na szukaniu większości, na zgodzie, którą musimy zawrzeć ponad rozwiązaniami duszpasterskimi. Czynienie tylko tego nie jest synodalnością; to piękny „parlament katolicki”, to dobrze, ale to nie synodalność. Ponieważ brakuje Ducha. Tym, co sprawia, że dyskusja, „parlament”, poszukiwanie rzeczy staje się synodalnością, jest obecność Ducha: modlitwa, milczenie, rozeznanie wszystkiego, co dzielimy. Synodalność nie może istnieć bez Ducha, a Duch nie istnieje bez modlitwy. To bardzo ważne.

---

³³ Szerzej zob. Kongregacja Nauki Wiary, *List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია*, w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, red. J. Królikowski, Z. Zimowski, Tarnów 2010, s. 470-483. Por. także: T. Nawracała, *Kościół powszechny i Kościoły lokalne w nauczaniu papieża Franciszka*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 33(2018), s. 23-39.

Kościół dialogu jest Kościołem synodalnym, który wspólnie słucha Ducha i tego głosu Boga, który dociera do nas poprzez wołanie ubogich i ziemi (*il grido dei poveri e della terra*). Ogólnie rzecz biorąc, grzesznicy są również ubogimi na ziemi. W rzeczywistości droga synodalna jest nie tyle planem do zaprogramowania i realizacji, decyzją duszpasterską, którą należy podjąć, ale przede wszystkim stylem, który należy wcielić³⁴.

Jaką formę ma przyjąć synodalność? To nie tylko wydarzenie jednorazowe lub jakiś określony czasowo proces. Według Franciszka synodalność ma wyrażać styl życia i z tej racji wydaje się czymś stałym. Kościół synodalny to Kościół otwarty i rozeznający znaki czasu. Akcent jednak nie pada na odczytywanie tych znaków, lecz na poszukiwanie sposobów na przenikanie zmian dokonujących się w świecie duchem Ewangelii Chrystusa.

Synodalność jest przejawem działalności misyjnej Kościoła³⁵. To nowa nazwa na ewangelizację lub nową ewangelizację, którą promowali Jan Paweł II i Benedykt XVI. Synodalność ma na celu głoszenie orędzia Chrystusa nie tylko słowem, ale także i przykładem chrześcijańskiego życia. Papież przyznaje, że do synodalności zainspirowała go lektura pierwszego podręcznika eklezjologii – *Dziejów Apostolskich*³⁶. Analizując decyzje soboru w Jerozolimie, o których św. Łukasz pisze, że zostały podjęte przez Ducha Świętego i apostołów, Franciszek przypomina, że jest to przejaw troski Chrystusa o Kościół. Wspólnota wierzących nie została sama, lecz otrzymała dar Ducha Świętego, który ją prowadzi aż do eschatologicznego spełnienia. Dlatego cały Kościół, właśnie ze względu na posiadane Ducha, ukazuje się jako znak i narzędzie prawdziwego zjednoczenia ludzi z Bogiem i ludzi między sobą. To jest tajemnica sakramentalności Kościoła wynikająca z nauczania Vaticanum II.

W tym zdaniu, podsumowującym świadectwo Soboru Jerozolimskiego, jest zawarte zaprzeczenie tego, kto się upiera, by zająć miejsce Boga, roszcząc sobie pretensje do kształtowania Kościoła według własnych przekonań kulturowych, historycznych, zmuszając go do tworzenia uzbrojonych granic, do barier rodzących poczucie winy, do form duchowości, które urągają bezinteresowności porywającego działania Boga. Kiedy Kościół jest świadkiem, przez słowa i czyny, bezwarunkowej miłości Boga, Jego gościnnej rozległości, wyraża naprawdę swoją katolickość. I jest bodźcem, we-

---

³⁴ Franciszek, *Przemówienie do członków rady narodowej włoskiej akcji katolickiej*, dz. cyt. Na temat synodalności jako stylu życia zob. także: Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej*, dz. cyt.

³⁵ Por. Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia synodu*, dz. cyt., s. 4 i 7; Franciszek, *Querida Amazonia*, 96, https://www.vatican.va/content/francesco/fr/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20200202_querida-amazonia.html [dostęp 14.05.2022].

³⁶ Por. Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej*, dz. cyt., s. 5.

wnętrze i na zewnątrz, do przemierzania przestrzeni i czasów. Impuls i umiejętności pochodzą od Ducha (...). Przyjęcie mocy Ducha Świętego, żeby być świadkami – taka jest nasza droga, Kościoła, a będziemy Kościołem, jeżeli będziemy szli tą drogą. Kościół synodalny oznacza Kościół będący sakramentem tej obietnicy – a mianowicie, że Duch będzie z nami – co się przejawia w pielęgnowaniu zażyłości z Duchem i ze światem, który nadejdzie. Zawsze będą dyskusje, Bogu dzięki, a rozwiązań należy szukać, dając słowo Bogu i Jego głosom pośród nas; modląc się i otwierając oczy na wszystko, co nas otacza; praktykując życie wierne Ewangelii; badając Objawienia według hermeneutyki pielgrzymowania, która potrafi strzec drogi rozpoczętej w *Dziejach Apostolskich*³⁷.

Wydaje się, że synodalność, jako pojęcie aplikowane do Kościoła, uwypukla teologiczną wizję Kościoła. Chodzi o dawanie pierwszeństwa Bogu, który od początku sam formuje swój lud w fazie definitywnej jego istnienia. Dar Syna i dar Ducha Świętego są znakiem nadejścia pełni czasów, czyli spełniania zbawczych obietnic Boga. Wszystkie działania Boga wynikają z Jego miłości do ludzi i do stworzeń. Z tej racji są one nie tylko wolne i bezinteresowne, ale są przede wszystkim niezasłużone. Kościół nie zasłużył na miłość Boga, tylko z tej miłości pochodzi (por. LG 1). Co więcej, jeśli w Bogu ta miłość obejmuje wszystkich ludzi, to dana Kościołowi również skierowana jest do wszystkich. Katolickość Kościoła oznacza prawdziwą powszechność, w której włączenie jest ważniejsze niż wykluczenie. Kościół musi poszukiwać ludzi, aby być świadkiem Ewangelii i głosić ją każdemu. Świadczenie i przepowiadanie są zaś skutkiem działania Ducha, którego Chrystus daje Kościołowi. Przez tegoż Ducha i w tym Duchu Kościół ukazuje swoją sakramentalną naturę, czyli bycie niezbywalnym i widzialnym znakiem niewidzialnie działającej łaski. Bóg jest w Kościele i przez Kościół dociera do ludzi, pobudzając ich do wierności Jego natchnieniom i uzdalniając do wykonania Jego dzieła. A ponieważ taki Kościół trwa w świecie nie do końca jeszcze poddany Bogu, musi zatem liczyć się z trudnościami lub nawet z porażkami. Dzieje Apostolskie, choć wielokrotnie pokazują, że słowo Boże głoszone przez apostołów było przyjmowane z entuzjazmem, to równie często było nieprzyjmowane lub nawet odrzucone. Historia Kościoła w *Dziejach Apostolskich* to także historia pierwszych zmagania i prześladowania.

Podsumowanie

W świetle powyższych rozważań można sformułować jeden główny wniosek. Synodalność w Kościele należy sytuować nie po stronie znaku (*signum*) tylko po stronie narzędzia (*instrumentum*). Znak wskazuje na Kościół jako wspólnotę

---

³⁷ Por. Tamże, s. 7.

zbawienia, chcianą i kierowaną przez Boga. Oznacza to, że Kościół jest w swej istocie sakramentem zbawienia, w którym ważniejsze jest działanie niewidzialnej łaski trwającej i przychodzącej przez wspólnotę społeczną. To, co wynika z socjologicznego funkcjonowania Kościoła jako grupy ludzi, może, a czasem nawet musi ulegać zmianie. Społeczeństwo ludzkie ewoluuje i podobnej ewolucji może podlegać Kościół, którego misją jest głoszenie zbawczego orędzia dla świata. Ewangelia Chrystusa jest ostateczna i nie podlega ani dyskusji, ani zmianie, chyba że człowiek chce zastąpić Boga. Wówczas jednak traci się nadprzyrodzony sens samego objawienia, które okazuje się piękną historią jakiegoś dobrego człowieka. Zachowując zarówno charakter nadprzyrodzony, jak i niezmienny objawienia, należy umieścić synodalność po stronie narzędzi, które realizują fundamentalną misję Kościoła – jednoczą ludzi z Bogiem i ludzi między sobą. Synodalność nie należy do substancji bytu kościelnego, ale jest jego przypadłością, być może nawet i pierwszorzędną. Z tej racji jest zmienna, ograniczona w czasie³⁸, oparta na dyskusji lub nawet sporach, a przede wszystkim poszukująca i wskazująca. Podążanie drogą synodalności nauczy Kościół lepiej rozeznawać znaki czasu oraz trwać w postawie dialogu *vis-à-vis* świata ludzi. Oczywiście, że ów dialog skierowany jest na zewnątrz Kościoła, ale nic nie przeszkadza, aby również to samo narzędzie kierować ku wnętrzu Kościoła, ku tym, którzy już tworzą jego wspólnotę. Słuchać należy każdego, jeśli tylko gotów jest dialogować, a nie wymuszać; gotów jest być otwartym, a nie zamkniętym; gotów jest przemyśliwać, a nie działać pochopnie; gotów jest szanować innych, a nie nimi pogardzać.

Synodalność nie jest narzędziem, dzięki któremu nastąpi zmiana doktryny Kościoła. Ta pozostaje poza zmianami w całej integralności. Stąd sprowadzanie synodalności jako postawy akceptacji na sprawy niedopuszczalne przez objawienie i tradycję jest całkowitą pomyłką. Kościół nie pomylił się w wierze, choć mógł pomylić się w sposobie jej wyrażania. I w tym względzie można faktycznie iść drogą synodalną, aby to, co niezrozumiałe wyjaśnić przez głębsze rozumienie samego objawienia.

Wydaje się, że synodalność jest szansą dla Kościoła, aby kontynuować soborowe *aggiornamento*. Jednakże chodzi o odnowę w ramach jednego nieutralnego daru ze strony Boga – Chrystusa, który pozostaje ze swymi uczniami i prowadzi ich przez Ducha Świętego. „Non bisogna fare un'altra Chiesa, bisogna fare una Chiesa diversa”³⁹. Te słowa francuskiego teologa Yvesa Congara, cytowane przez papieża, najlepiej oddają cały sens procesu synodalnego w Kościele i dla Kościoła.

---

³⁸ Gdyby synodalność była naturą Kościoła, to dlaczego nie istniała przez tyle wieków? Czyżby Kościół nie był Kościołem, tzn. zatracił siebie lub osłabił siebie wraz z ustaniem synodów?

³⁹ Franciszek, *Przemówienie na początek synodu*, dz. cyt. Celowo wskazuję na tekst włoski przemówienia, ponieważ tej subtelnej gry słów użytej w zdaniu nie da się prosto przełożyć na język polski.

Streszczenie

W kontekście postępu procesu synodalnego, który dokonuje się w całym Kościele, podnoszone są niepokojące głosy o możliwej zmianie dotychczasowej doktryny Kościoła. Zdaniem krytyków synodalności chodzi w niej wyłącznie o dostosowanie się do warunków świata bez odwoływania się do objawienia lub przez odcięcie się od niego. Wydaje się jednak, że w zamyśle papieża Franciszka istota synodalności sprowadza się do głębszego i realizowanego z większym zapałem działania misyjnego. Kościół pozostaje znakiem zbawienia dla wszystkich narodów, lecz musi wciąż poszukiwać narzędzi, dzięki którym Ewangelia o Chrystusie dotrze do ludzi i będzie ich pociągać do chrześcijańskiego życia. Celem niniejszego artykułu jest rozpatrzenie synodalności w kontekście natury Kościoła oraz wskazanie, co – według papieża – składa się na jej istotę. Pierwsza część artykułu analizuje *Lumen gentium*, zaś druga odwołuje się do nauczania Franciszka.

Słowa kluczowe

Kościół, znak, narzędzie, objawienie, synodalność, Franciszek

Synodality in the Church and for the Church: between ecclesial reality and the instrument of its reform

Summary

In the context of the progress of the synodal process that is taking place throughout the Church, disturbing voices are being raised about a possible change in the Church's existing doctrine. According to critics of synodality, it is concerned only with adapting to the conditions of the world without referring to revelation or by cutting itself off from it. It seems, however, that in Pope Francis' intention, the essence of synodality boils down to a deeper and more enthusiastic missionary activity. The Church remains a sign of salvation for all nations, but it must continue to search for the tools through which the Gospel of Christ will reach people and draw them into the Christian life. The aim of this article is to consider synodality in the context of the nature of the Church and to indicate what, according to the Pope, constitutes its essence. The first part of the article analyses *Lumen Gentium*, while the second part refers to the teaching of Francis.

Keywords

Church, sign, instrument, revelation, synodality, Francis

Bibliografia

Franciszek, *Audience generalna*, (23.10.2019), OsRompl 11(417)2019, s. 29-30.

Franciszek, *Episcopalis communio*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html [dostęp 10.05.2022].

- Franciszek, *Homilia na rozpoczęcie synodu*, (10.10.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/homilies/2021/documents/20211010-omelia-sinodo-vescovi.html> [dostęp 10.05.2022].
- Franciszek, *Homilia wygłoszona podczas mszy św. beatyfikacyjnej*, (19.10.2014), *OsRompl* 11(366)2014, s. 22-23.
- Franciszek, *Konferencja na pokładzie samolotu*, (6.10.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2021/december/documents/20211206-grecia-volodiritorno.html> [dostęp 10.05.2022].
- Franciszek, *Orędzie na 59 Światowy Dzień Modlitw o Powołania 2022*, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/vocations/documents/20220508-messaggio-59-gm-vocazioni.html> [dostęp 11.05.2022].
- Franciszek, *Przemówienie do członków Międzynarodowej Komisji Teologicznej*, (29.11.2019), *OsRompl* 1(419)2020, s. 24-25.
- Franciszek, *Przemówienie do członków rady narodowej włoskiej akcji katolickiej*, (30.04.2021), tł. własne, https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2021/april/documents/papa-francesco_20210430_azione-cattolica.html [dostęp 12.05.2022].
- Franciszek, *Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej*, (27.01.2022), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2022/january/documents/20220127-rotaromana.html> [dostęp 11.05.2022].
- Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej*, (23.12.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/december/documents/20211223-curiaromana.html> [dostęp 12.05.2022].
- Franciszek, *Przemówienie do odpowiedzialnych za akcję katolicką we Francji*, (13.01.2022), <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2022/january/documents/20220113-azionecattolica-francia.html> [dostęp 10.05.2022].
- Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej*, (18.09.2021), *OsRompl* 11(437)2021, s. 4-10.
- Franciszek, *Przemówienie do zwierzchnika, metropolitów i członków Stałego Synodu Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego*, (5.07.2019), *OsRompl* 9(415)2019, s. 18-21.
- Franciszek, *Przemówienie na początek synodu*, (9.10.2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/october/documents/20211009-apertura-camminosinodale.html> [dostęp 13.05.2022].
- Franciszek, *Przemówienie na rozpoczęcie obrad synodu*, (6.10.2014), *OsRompl* 11(366)2014, s. 4-5.
- Franciszek, *Przemówienie na zakończenie XIV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, (24.10.2015), *OsRompl* 11(377)2015, s. 11-13.
- Franciszek, *Przemówienie na zakończenie obrad synodu*, (18.10.2014), *OsRompl* 11(366)2014, s. 19-21.
- Franciszek, *Przemówienie papieża na zakończenie ostatniej kongregacji generalnej synodu*, (27.10.2018), *OsRompl* 11(407)2018, s. 4-5.
- Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania we Florencji z uczestnikami Kongresu Kościoła we Włoszech*, (10.11.2015), *OsRompl* 12(378)2015, s. 33-38.
- Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania z kapłanami, osobami życia konsekrowanego, seminarzystami i stałymi diakonami*, (1.10.2017), <https://www.vatican.va/content/france->

- sco/fr/speeches/2017/october/documents/papa-francesco_20171001_visitapastorale-bologna-clero.html [dostęp 14.05.2022].
- Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia synodu*, (17.10.2015), *OsRompl* 11(377)2015, s. 4-8.
- Franciszek, *Querida Amazonia*, https://www.vatican.va/content/francesco/fr/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20200202_querida-amazonia.html [dostęp 14.05.2022].
- Franciszek, *Słowa do biskupów Synodu Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego*, (2.09.2019), tł. własne, https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2019/sep-tember/documents/papa-francesco_20190902_chiesa-ucraina.html [dostęp 11.05.2022].
- Franciszek, *Słowo na rozpoczęcie synodu*, (5.10.2015), https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151005_padri-sinodali.html [dostęp 10.05.2022].
- Kongregacja Nauki Wiary, *List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია*, w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, red. J. Królikowski, Z. Zimowski, Tarnów 2010.
- Międzynarodowa Komisja mieszana do dialogu teologicznego między Kościołem katolickim a Kościołem prawosławnym, *Synodalność i prymat w pierwszym tysiącleciu. Ku wspólnemu zrozumieniu synodalności i prymatu w służbie jedności Kościoła*, 17, <http://www.christianunity.va/content/unitacristiani/en/dialoghi/sezione-orientale/chiese-ortodosse-di-tradizione-bizantina/commissione-mista-internazionale-per-il-dialogo-teologico-tradizionale/documenti-di-dialogo/testo-in-inglese1.html> [dostęp 13.05.2022].
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, 46, <https://archibial.pl/synod/12-miedzynarodowa-komisja-teologiczna-synodalnosc-w-zyciu-i-misji-kosciola/> [dostęp 12.05.2022].
- Moons J., *A Comprehensive Introduction to Synodality: Reconfiguring Ecclesiology and Ecclesial Practice*, „Roczniki Teologiczne” LXIX(2022)2, s. 73-93.
- Nawracała T., *Kościół powszechny i Kościoły lokalne w nauczaniu papieża Franciszka*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 33(2018), s. 23-39.
- Nawracała T., *Synodalność Kościoła w świetle nauczania papieża Franciszka: wyzwanie czy zagrożenie?*, „Teologia Dogmatyczna. Kultura spotkania w ujęciu papieża Franciszka” 15/2000, s. 69-89.
- Sobór Trydencki, *Dekret o usprawiedliwieniu*, w: *Dokumenty soborów powszechnych*, red. A. Baron, H. Pietras, t. IV, Kraków 2005, s. 289-311.
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008.